

I Z G U B L J E N I P T I Č

Ptič mladosti in ljubezni je razmršen občepel nad rekami opustelih dolin. S prebodenimi očmi in okrvavljenim licem je dolgo v noč ihtel in klical spomin svoje umrle matere. Z vej oddaljenega življenja so se kotalila rumena pobočja obledelih daljav preteklosti. Videl je moža in erce ni poznalo več smeha, slišal je pesmi, pa so bile že pesmi umiranja. Za sabo je pustil nejasnost, ki ga je vznemirjala, vračal se je in se nikoli ni mogel vrniti. Zajokal je in smeh veselja se ni več razpel po izsušenih dlaneh, daleč je bil in dimenzije izvenmisljivih bitij so ga prepletale. Verjel je, da je nekje konec, ki je miren in blag, kot so tisti dnevi, ki jih ni. Videl ga je strašnega in za grozo se je skrivalo bistvo. Da, za grozo je bilo bistvo stvari. Bistvo pa je izven dosega. Torej je groza pot, pot je čas in čas je konec poti in začetek bistva.

Nato se je stresel, negiben obvisel v človekovih vezeh in dihal le ševpreteklosti. Toda premagani čas se je vračal in odletel je preko nejasnih dolin v deželo svoje matere. Vedel je, da ga bo čakala, da ga bo nekoč pričakala s tistim večnim smehljajem, ki se mu je takrat vtisnil v spomin in ga spremljal po vsej pozabljivi večnosti in prostoru. Celotista pripovedka, ki mu jo je pripovedovala, je bila edinstvena, enkratna, nikoli ponovljiva, zaman je iskal tiste magične besede, toda vedel je, da se bo nekoč povrnila iz enkratnosti in postala del večnosti.

Golobi pa so se spreletavali med hišami in iskali svoje vsakodnevne dogodivščine, medtem ko je on čepel na veji in zamišljeno strmel v življenje. Slišal je, da bo moral umreti, toda njegovo razmišljanje je bilo daleč od ničeve stvari, ki se imenuje smrt. Ljudje so tekali kot neumni, iskali denar in užitke, in stari vran je mrmral: "Vedno enaka zgodba." On ga ni poslušal. Strmel je v oblake, ki so odhajali kot brezskrbni otroci, a nenadoma so pridrli dolgi pomračeni tujci ter uničili vso harmonijo. Vzdignil se je, da bi odletel nekam daleč, morda v Indijo, ali pa si poiskal majhen skrit otok v oceanu in tam v miru premišljeval o svojih spominih. Sonce se je zlilo v tišino in se počasi izgubilo med posejanimi tratami, toda to so bili že spomini. Vedel je, kako mirna in dobra je noč, toda že dolgo je ni več poznal in filozofi so bili v bistvu nebogljeni otroci, ki so si ustvarjali svoj lep svet, vedeli, da je lažen in bili pretreseni, ko je včasih šinil vmes žarek neznanega, ker je opravičevalo vse iluzije. V svojih satiričnih polemikah so vodili ostre boje s svojo notranjostjo, se premagali in bili vedno premagani. Zato je tudi on ostal sam. Slika matere mu je bila začetek in konec skrivnosti. Zato so ga sovražile vse ptice, zato so ga tudi ubijali ljudje, toda vedno znova se je vračal k njeni podobi, čeprav so mu očitali narciso samozadoščevanje v obujanju nesmiselnih prividov. Zato je postal čudak in po krčmah so ga bili že naveličani, ker je vedno ponavljal iste besede, ni se menil za razvoj, politiko in denar.

Brezbarvni kozarci bridkosti so se znova napolnili. Zamahnil je s krili in zbit obležal na kupu starih desk in oči so ga izdajale. Vsa filozofija se je izničila, vsa modrost, ki se je naučil v dolgih letih iskanja,

vse skrivnosti, ki so mu bile dane, so bile nepomembne. ob pogledu na njeno gomilo in hrepenenje je hotelo pove-zati oba svetova, ki se nikjer ne srečata, ki se ne po-znata, ki se ne moreta spoznati. Vedel je, da nekje sto-ji, da je, da ga čaka, toda kako, kaj počne, kakšna je: vse to so bile le podobe, iluzije, sanje njegovih čutil. Toda morala bi biti polja in dežele in tista tišina in mir, ki ovijeta v redkem trenutku spomine nesrečnih in se izgubita, ko ostane le sled sledi, nečesa lepega, spomin na nekaj izvenpojmovnega. Dvignil se je in preko svojega razbitega trupla zbežal, bežal in iskal, iskal in padal, padal in umiral, pričakoval, da se povrne tis-to, kar se mora vrniti. Veter se je sklanjal na okrvav-ljene sence beguncev, jim šepetal vzpodbudne besede, jih nosil preko meja, jim čaral lepe podobe, a dnevi so ga izdajali. Zato je tolikokrat v joku bežal med ostrimi skalami, divjal med valovi in si tam hladil bolečine. Vsa to pa ni omajalo njegovega odnosa do bitij, ki so se imenovala ljudje, živali in rastline, zapiral je oči pred njihovo medsebojno borbo, pred tem, česar on ni poznal, a čutil vso grozo in sladkost tega neznanega, ki se imenuje ŽIVETI. Poznal je vse njihovo prebujanje in ni nikoli razumel njihovega načina premikanja, spre-minjanja, dihanja in razmišljanja. Čudil se je stvarem, ki so bile nerazumljene, čudil se je ...

Vzdramil se je iz svoje identifikacije z vetrom in videl, da je sam. Vsa je izginilo: nebo, zemlja, kamenje, morje, pesek, izgubljen list papirja. Celo mraz je bil drugačen, tuj, prihajal je od nekod in šel nekam. Vsi prepiri, vsa iskanja, hrepenenja, ideje, poezija, lepota, vse, kar je smatral za večno, vse je umrlo. Celo gibanje, to spreminjanje, še to je prešlo v pozabo. Zaman si je poskušal pričarati domišljijo nekdanje pokrajine, svoja

mladosti, zaman se je skušal spomniti lepih poletnih dni, zaman je poskušal zbrati fragmente, da bi sestavil pred sabo podobo hriba - na kaj naj nasloni svoje misli! Vsi laži-svetovi so obležali nespominjajoči, bili so kakor raj, po katerem hrepeni, pa ga nihče ne pozna; ne ve se, če je, ne ve se, če sploh je. Ni mogel več kupiti Laroussea, da bi se poučil, nihče ga ni več mogel naučiti poslednje resnice.

OB 20-LETNICI PRIKLJUČITVE

SLOVENSKEGA PRIMORJA

1947 - 1967. Med ti dve letnici je vtisnjeno dvajset let skupnega življenja Primorcev z drugimi Slovenci v novi Jugoslaviji. 15. septembra 1947 je začela veljati mirovna pogodba med Jugoslavijo in Italijo, ki so jo lo. II. 1946 po dolgotrajnih pogajanjih v Parizu podpisali predstavniki 21 držav.

Ob tej, za Jugoslavijo, posebno pa še za naš slovenski narod nadvse pomembni obletnici je uredništvo revije Kaplje sklenilo zaprositi za pogovor nekatere ljudi, ki so kakorkoli povezani z usodo Primorske, bodisi v predvojnem času, v času fašistične diktature, bodisi v NOB ali pa v povojnem ustvarjanju. V tej in v naslednjih številkah se bomo torej srečevali z zanimivimi osebami, ki bodo voljne odgovoriti na naša vprašanja. Kot prvega smo prosili za odgovore tovariša STANKA PETELINA - VOJKA, nekdanjega komandanta Vojkove brigade in pisca zgodovinskih knjig o NOB.

Vprašanje: Ob dvajsetletnici množične vstaje primorskega ljudstva - leta 1963 - ste dali v svet kar dve svoji knjigi: Med Triglavom in Trstom ter Kroniko Vojkove